

Написати роман, у якому головна героїня не вимовить ані слова, — дуже не просто. Зрозуміло, чому компанія Бреда Пітта вхопилася за права на екранізацію.

Фінал роману шокує, це один із найбільш запаморочливих поворотів сюжету, що я пам'ятаю.

PEOPLE

БЛЕЙК КРАУЧ

МОВЧАЗНА ПАЦІЄНТКА

 Vivat
ВИДАВНИЦТВО

АЛЕКС МАЙКЛІДІС

THE SILENT PATIENT

ALEX MICHAELIDES

МОВЧАЗНА ПАЦІЄНТКА

АЛЕКС МАЙКЛІДІС

Харків

2021

2021

ISBN 978-966-982-553-7 (epub)

Жодну з частин даного видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Серія «Художня література»

Перекладено за виданням:

Michaelides, Alex. *The Silent Patient* / Alex Michaelides. — London : Orion Books, 2019. — 352 p.

Переклад з англійської Юлії Підгорної

Дизайнер обкладинки Рената Куртвелієва

Текст містить ненормативну лексику

Електронна версія створена за виданням:

Майклідіс А.

М14 Мовчазна пацієнтка / Алекс Майклідіс ; пер. з англ. Ю. Підгорної. — Х. : Віват, 2021. — 288 с. — (Серія «Художня література», ISBN 978-966-942-826-4).

ISBN (PDF)

ISBN 978-966-942-951-3 (укр.)

ISBN 978-1-4091-8161-3 (англ.)

Життя Алісії Беренсон ідеальне. Успішна художниця та щаслива дружина, вона мешкає у великому будинку в найкращому районі Лондона. Аж поки одного вечора не всаджує п'ять куль в обличчя свого чоловіка. Жодного пояснення, жодного виправдання — протягом наступних шести років Алісія не вимовить ані слова. Психотерапевт Тео Фабер переконаний, що зможе розкрити таємницю злочину й вилікувати Алісію. Та причини її мовчання заховані куди глибше, ніж він гадав. І якщо вона заговорить — чи захоче лікар почути правду?

УДК 821.111(73)

© Astramare Ltd., 2019

© ТОВ «Видавництво “Віват”», видання українською мовою, 2021

Чому ж вона все мовчки, мов німа, стоїть?

Еврипід. Алкеста (переклад А. Содомори)

ПРОЛОГ

ЩОДЕННИК АЛІСІЇ БЕРЕНСОН

14 липня

Не знаю, чому я пишу це.

Брехня. Можливо, насправді я знаю, та просто не хочу це визнати.

Хтозна, як назвати таку писанину. Здається, трохи претензійно буде називати це щоденником. Не той випадок, коли мені є що сказати.

Анна Франк [1](#) вела щоденник, або Семюел Піпс [2](#) — але не така людина, як я. «Журнал» звучить якось занадто академічно. Наче мені потрібно писати в ньому щодня, а я не хочу цього робити: якщо це стане поденною роботою, я не зможу продовжувати вести його.

Можливо, я ніяк це не назву. Безіменне щось, що я час від часу записую. Так мені більше подобається. Щойно ти даєш чомусь ім'я, як воно починає заважати тобі бачити сутність чи важливість того, що ти назвав. Ти зосереджуєшся на слові, що насправді є найкрихітнішою частиною, верхівкою айсберга. Мене ніколи не влаштовували слова — я завжди думала картинками, виражала себе образами, — тому я б ніколи не почала писати це, якби воно не було для Гебріела.

Останнім часом мене засмучувало кілька речей. Я гадала, що роблю добру справу, приховуючи це, але він помітив — звісно ж, він помітив, він помічає геть усе. Він запитав мене, як просувається картина — я відповіла, що ніяк. Він дав мені келих вина, і я вмостилася за кухонним столом, доки він готував.

Я люблю дивитися, як Гебріел пересувається по кухні. Він витончений кухар — елегантний, організований, з балетними рухами.

На відміну від мене. Я лише створюю безлад.

— Поговори зі мною, — сказав він.

— Немає про що говорити. Іноді в моїй голові вирує так багато думок. Я ніби борсаюся в болоті.

— Чому б тобі не спробувати записати це? Робити якісь нотатки? Це може допомогти.

— Так, непогана ідея. Я спробую.

— Кохана, треба не лише сказати, а й зробити це.

— Я зроблю.

Він продовжував торочити мені про це, та я нічого так і не зробила. Тоді через кілька днів Гебріел подарував мені цей маленький записник, щоб я занотувувала свої думки. Книжечка з чорною шкіряною обкладинкою і білими чистими аркушами. Я провела рукою по першій сторінці, відчуваючи її гладеньку поверхню, потім нагостила олівець — і почала.

Звичайно ж, він мав рацію. Мені вже значно краще. Записуючи все, я наче стаю вільною, даю вихід емоціям і створюю простір, щоб виразити себе. Гадаю, це трохи схоже на терапію.

Гебріел не говорить про це, та я знаю, що він турбується про мене. Якщо я вже збираюся бути чесною — і, можливо, буду такою — справжня причина, через яку я погодилася вести щоденник (я хотіла заспокоїти його), доводить, що зі мною все гаразд. Думка про те, що він хвилюється за мене, нестерпна. Я не хочу заподіяти йому жодної шкоди, зробити його нещасним чи завдати болю. Я дуже люблю Гебріела. Безсумнівно, він кохання мого життя. Моя любов до нього така всеохопна, така абсолютна. Іноді ці почуття загрожують підкорити мене. Іноді я думаю, що...

Ні. Не писатиму про це.

Це будуть життєствердні записи ідей та образів, що надихають мене як художницю, речей, які творчо впливають на мене. Я збираюся записувати позитивні, радісні, нормальні думки.

Жодних божевільних думок.

¹ Єврейська дівчинка-підліток, яка під час німецької окупації вела щоденник, що став згодом відомим у всьому світі. (Тут і далі прим. пер.)

² Автор знаменитого щоденника про повсякденне життя лондонців періоду Стюартівської реставрації.

ЧАСТИНА ПЕРША

Хто має очі — побачить, хто має вуха — почує і впевниться, що жоден смертний не здатен зберігати таємниці. Навіть якщо його губи мовчать, він спілкується пучками пальців; зрада виходить із кожної пори його тіла.

Зигмунд Фройд. Вступ до психоаналізу

Алісії Беренсон було тридцять три, коли вона вбила свого чоловіка.

Вони були одружені впродовж семи років. Обоє були митцями: Алісія — художницею, а Гебріел — відомим фешн-фотографом. Він мав самобутній стиль: робив світлини худорлявих напівоголених жінок під дивними кутами, які ніяк не прикрашали цих моделей, а зображали лише правду. Після загибелі Гебріела вартість його фотографій зроста неймовірно. Щиро кажучи, мені його роботи здаються примітивними і обмеженими. Вони геть відрізняються від картин Алісії, які вона відчувала нутром. Звісно, я не дуже обізнаний у мистецтві, щоб сказати, чи витримає художниця Алісія Беренсон перевірку часом. Погана слава завжди кидатиме тінь на її талант, тому важко бути об'єктивним. А ви ще й можете звинуватити мене в упередженості. Хай там як, усе, що я можу запропонувати, — це моя думка. І для мене Алісія була особливим генієм. Окрім техніки написання, її картини дивним чином привертають вашу увагу, наче беруть вас за горло і тримають мертвою хваткою.

Гебріела Беренсона було вбито шість років тому. Йому було сорок чотири. Це трапилося двадцять п'ятого серпня — пам'ятаєте, тоді було незвичайно спекотне літо, фіксували найвищі температурні показники за весь час? День, коли Гебріел помер, був найспекотнішим днем року.

В останній день свого життя Гебріел встав рано. О 5:15 ранку до будинку, в якому він мешкав з Алісією на північному заході Лондона на околиці Гемпстед-Гіт, під'їхала автівка і відвезла його на зйомки до Шордічу ³. Цілий день Гебріел фотографував моделей на даху для «Vogue» ⁴.

Про дії Алісії відомо небагато. Наближалася виставка, і жінка була заклопотана роботою. Ймовірно, вона весь день писала картини в літньому будиночку в кінці саду, який нещодавно перетворила на студію. Зйомки Гебріела тривали довше, ніж зазвичай, і додому він повернувся не раніше за 11-ту вечора.

Через півгодини їхня сусідка Барбі Гелмен почула кілька пострілів. Вона зателефонувала в поліцію, і об 11:35 вечора з відділка у Гаверсток-Гілл виїхала патрульна машина. За три хвилини поліцейські наблизилися до будинку Беренсонів.

Вхідні двері були відчинені. У будинку панувала непроглядна темрява, жоден освітлювальний прилад не працював. Офіцери поліції пройшли коридором до вітальні. Вони освітили кімнату переривчастими променями світла від ліхтариків. Алісію знайшли біля каміна. У своїй білій сукні у світлі ліхтарів вона скидалася на привид. Здавалося, Алісія не помічала присутності поліції. Вона стояла нерухома й залякла — немов крижана скульптура — із дивним переляканим виразом обличчям, ніби зіткнулася з якимсь небаченим жахіттям.

Рушниця лежала на підлозі. Поряд, у тіні, нерухомо сидів Гебріел, прив'язаний до стільця шнурівкою за щиколотки і зап'ястки. Спочатку офіцери подумали, що він живий. Голова трохи нахилена вбік, ніби чоловік був непритомний. Утім, промінь ліхтарика виявив, що Гебріелу кілька разів вистрілили в обличчя. Його привабливі риси зникли назавжди, лишивши по собі обвуглену чорну криваву кашу. Стіна позаду нього була забризкана осколками черепа, мізками, волоссям і кров'ю.

Кров була скрізь. Вона струменіла із замащених стін і темним струмочком текла по підлозі, просочуючись крізь щілини дерев'яних дощок.

Поліцейські припустили, що це кров Гебріела, та її було забагато. Тоді у світлі ліхтаря щось зблиснуло — ніж, який лежав на підлозі біля ноги Алісії. Знову направивши ліхтарі на жінку, офіцери побачили, що її біла сукня також забризкана кров'ю. Поліцейський схопив Алісію за руки й підніс їх до світла. На зап'ястках були глибокі свіжі порізи. Вени сильно кровоточили.

Алісія опиралася спробам врятувати їй життя, знадобилося три офіцери, щоб втримати її. Жінку відвезли до лікарні «Роял Фрі», яка розміщувалася поряд. Вона ослабла і дорогою до лікарні знепритомніла. Алісія втратила багато крові, але вижила.

Наступного дня вона лежала у ліжку в окремій палаті. Поліція допитала її в присутності адвоката. Алісія весь час мовчала. Її бліді

знекровлені губи час від часу тремтіли, та не видавали ні слів, ні звуків. Вона не відповіла на жодне запитання. Вона не могла і не хотіла говорити. Алісія не заговорила й тоді, коли їй оголосили звинувачення в убивстві Гебріела. Вона мовчала, коли її узяли під арешт. Алісія відмовлялася заперечити свою провину чи визнати її.

Вона ніколи більше не говорила.

Її тривале мовчання перетворило цю історію з банальної побутової трагедії на щось значно величніше: таємницю, загадку, яка захопила перші сторінки газет і привернула увагу суспільства на наступні кілька місяців.

Алісія мовчала — та зробила одну заяву. Картину. Вона почала малювати, коли її виписали з лікарні й помістили під домашній арешт перед судом. Зі слів медсестри психіатричної лікарні, призначеної судом, Алісія практично не їла і майже не спала. Усе, що вони робила, — це малювала.

Зазвичай на те, щоб почати нову картину, в Алісії йшло кілька тижнів, навіть місяців. Вона робила незліченні ескізи, створювала і змінювала композиції, експериментувала з кольорами і формою. Це було довге визрівання із тривалим народженням, оскільки художниця старанно наносила кожен мазок. Утім, Алісія різко змінила свій звичний творчий процес і завершила картину за кілька днів після вбивства чоловіка.

Для більшості цього було досить, щоб почати засуджувати її: повернення до студії так швидко після смерті Гебріела свідчило про надзвичайну нечулість. Про жахливу відсутність каяття холоднокровної вбивці.

Можливо. Та не забуваймо, що хоч Алісія і могла бути вбивцею, вона також була художницею. У тому, що вона схопила пензлі й фарби та виразила свої складні емоції на полотні, є сенс — принаймні для мене. Тож не дивно, що цього разу картину вона написала надзвичайно легко; якщо горе можна назвати легким.

Це був автопортрет. У нижньому лівому куті полотна блакитними літерами грецької абетки Алісія написала назву.

Одне слово:

АЛКЕСТА.

Алкеста — це героїня грецького міфу. Однієї з найсумніших історій кохання. Алкеста добровільно жертвує власним життям заради свого чоловіка, Адмета, помираючи замість нього, коли ніхто більше не погодився цього зробити. Було незрозуміло, як бентежний міф про самопожертву був пов'язаний із ситуацією Алісії. Справжнє значення цього натяку деякий час лишалося для мене невідомим. До того дня, коли з'ясувалася правда...

Та я занадто поспішаю. Біжу поперед батька в пекло. Треба почати спочатку і дати подіям говорити самим за себе. Я не повинен надавати їм певного забарвлення, перекручувати чи брехати. Я рухатимуся крок за кроком, повільно і обережно. Але з чого почати? Мені варто представитися, та, мабуть, не зараз; зрештою, не я герой цієї розповіді. Це історія Алісії Беренсон, тож я мушу почати з неї — і з «Алкести».

На автопортреті Алісія перебуває у своїй студії вдома в перші дні після вбивства. Вона стоїть перед мольбертом і полотном, тримаючи пензель. Гола. Її тіло зображено у старанно промальованих деталях: пасма довгого рудого волосся спадають на худорляві плечі, під напівпрозорою шкірою помітні блакитні вени, на обох зап'ястках — свіжі шрами. Поміж пальців вона тримає пензель. Краплями стікає червона фарба — чи це кров? Алісія зображена під час процесу малювання, та на полотні — порожнеча, як і на її обличчі. Голова повернута через плече, й Алісія дивиться просто на нас. Рот роззявлений, губи розтулені. Жодного звуку.

Під час суду Жан-Фелікс Мартін, директор невеличкої галереї у Сохо [5](#), де виставлялися роботи Алісії, ухвалив суперечливе рішення, яке більшість людей охрестила сенсаційним і моторошним: показати на виставці картину «Алкеста». Оскільки художниця перебувала в той час на лаві підсудних за вбивство свого чоловіка, вперше в історії галереї біля входу вишикувалася черга.

Я стояв разом з іншими поціновувачами мистецтва, яким аж свербіло від цікавості, й чекав на свою чергу під неоновим червоним світлом сусіднього секс-шопу. Один за одним ми поволі заходили всередину.

Опинившись у галереї, ми усім стадом попрямували до картини, наче збуджений натовп на ярмарку, який поспішає до будиночка з привидами. Зрештою я опинився в першому ряду і зіткнувся з «Алкестою».

Я дивився на картину, уп'явшись поглядом в обличчя Алісії, намагаючись розтлумачити бодай щось у її очах, намагаючись зрозуміти — але портрет не корився. Алісія дивилася на мене у відповідь — лише маска — нечитабельна, непробивна. У виразі її обличчя я не міг угадати ані невинності, ані провини.

У інших не було труднощів у прочитанні картини.

— Істинне зло, — прошепотіла жіночка позаду мене.

— Хіба не так? — погодилася її супутниця. — Холоднокрівне стерво.

Я подумав, що це трохи несправедливо, зважаючи на те, що провинна Алісії ще не доведена. Та насправді вирок було дано наперед. У заголовках газет вона від самого початку була злочинкою: жінка-вампи, чорна вдова. Монстр.

Факти дуже прості: Алісію знайшли одну з тілом Гебріела, на зброї були лише її відбитки пальців. Не було жодних сумнівів у тому, що саме вона вбила Гебріела. З іншого боку, питання чому вона його вбила залишалося таємницею.

Убивство обговорювали у ЗМІ, причому в пресі, радіопередачах і ранкових ток-шоу висловлювали різні версії. Запрошені експерти пояснювали, засуджували і виправдовували дії Алісії. Можливо, вона була жертвою домашнього насилля, яке, звісно, зайшло надто далеко, і жінка вибухнула. За іншою теорією, секс-гра пішла не так — чоловіка ж знайшли зв'язаного, хіба ні? Деякі підозрювали, що до вбивства Алісію привели старі добрі ревнощі — може, інша жінка? Але на суді брат Гебріела описав його як вірного чоловіка, який щиро кохав свою дружину. Тоді як щодо грошей? Алісія від його смерті не мала великої користі; вона успадкувала значні статки від свого батька.

І так тривало довго: нескінченні спекуляції — жодних відповідей, тільки ще більше питань про мотиви Алісії та її подальше мовчання. Чому вона відмовляється говорити? Що це означає? Чи вона щось приховує? Чи захищає когось? Якщо так, то кого? І чому?

Гадаю, що тоді, коли усі говорили, писали і сперечалися з приводу Алісії, в основі цього шалено гучного резонансу була порожнеча — мовчання. Мовчання сфінкса.

Під час судового процесу суддя Альверстон украй вороже сприйняв постійну відмову Алісії говорити. «Невинні люди, — зазначив він, — зазвичай кричать про свою невинуватість, голосно і досить часто». Алісія не лише мовчала, а й не виявляла помітних ознак каяття. Під час суду вона жодного разу не заплакала — цей факт зчинив галас у ЗМІ. Її обличчя залишалося байдужим, холодним. Крижаним.

У захисту вибір був невеликий, тому вони зробили заяву про обмежену осудність: в Алісії була довга історія психічних розладів, що, як стверджувалось, почалися ще у дитинстві. Суддя багато що сприйняв за чутки і відхилив, але зрештою прислухався до Лазаря Діомеда, професора судової психіатрії Імперського коледжу Лондона та керівника клінічного відділення «Гроу» — судово-медичної установи під охороною у Північному Лондоні. Професор Діомед стверджував, що відмова Алісії розмовляти вже сама собою є доказом глибокого психічного розладу — і вирок має бути відповідний.

Це був радше обхідний спосіб сказати те, що психіатри не люблять говорити прямо.

Діомед засвідчив, що Алісія була божевільною.

Це було єдиним поясненням із бодай якимось сенсом: бо навіщо прив'язувати коханого чоловіка і стріляти йому в обличчя з близької відстані? А потім не виявляти каяття, не надавати пояснень, навіть не говорити? Вона напевно була божевільною.

Мусила бути.

Зрештою суддя Альверстон прийняв заяву про обмежену осудність і порадив присяжним наслідувати його приклад. Згодом Алісію помістили до «Гроу» — під нагляд того самого професора Діомеда, чие свідчення настільки вплинуло на суддю.

Правда в тому, що якби Алісія не була божевільною та її мовчання було лише виставою для присяжних, тоді б це спрацювало. Жінка уникла тривалого тюремного ув'язнення, а якщо вона пройде повну програму відновлення, то може через кілька років вийти на волю. Напевно, тепер настав час починати вдавати те відновлення? Казати трохи слів тут і там, потім іще кілька; поволі виявляти щось типу

каяття? Але ні. Минали тиждень за тижнем, місяць за місяцем, роки — а Алісія досі не заговорила.

Як води в рот набрала.

І тоді, коли більше не було жодних викриттів, розчаровані ЗМІ втратили цікавість до Алісії Беренсон. Вона приєдналася до решти вбивць, відомих на короткий час, чиї обличчя ми пам'ятаємо, але імена забули.

Треба сказати, не всі ми. Деякі люди — і я також — досі цікавляться міфом Алісії Беренсон і її тривалим мовчанням. Як психотерапевту, мені було очевидно, що через смерть Гебріела вона зазнала серйозної травми, і це мовчання було проявом цієї травми. Не в змозі змиритися з тим, що вона накоїла, Алісія почала барахлити і заглухла, наче зламана автівка.

Я хотів допомогти їй почати усе заново — допомогти Алісії розповісти свою історію, зцілитися та одужати. Я бажав відремонтувати її.

Не хочу здаватися хвальком, але я відчував себе достатньо кваліфікованим, щоб допомогти Алісії Беренсон. Я судовий психотерапевт і працював із найбільш постраждалими й уразливими членами суспільства. І щось в історії Алісії торкало мене особисто — від самого початку я відчував до неї глибоке співчуття.

На жаль, тоді я працював у лікарні «Бродмур», і тому лікування Алісії лишалося — мало лишатися — тільки фантазією, якби несподівано не втрутилася доля.

Приблизно через шість років після того, як Алісію помістили у «Гроу», в них звільнилося місце судового психотерапевта. Щойно побачивши оголошення, я зрозумів, що не маю вибору. Я довірився інстинкту і надіслав резюме.

3

Мене звати Тео Фабер. Мені сорок два роки. І я став психотерапевтом, бо моє життя було лайном. Це правда, хоча не це я сказав на співбесіді, коли мене про це запитали.

— Як гадаєте, що привело вас до психотерапії? — поцікавилася Індіра Шарма, дивлячись поверх своїх окулярів, у яких вона скидалася на мудру сову.

Індіра була психотерапевтом-консультантом у «Гроу». Їй було за п'ятдесят, вона мала кругле привабливе обличчя і довге чорне, як смола, волосся із сірими пасмами. Вона всміхнулася до мене, наче заспокоюючи, що це просте запитання, розминка перед більш хитромудрими питаннями.

Я завагався. Я відчував, що всі учасники співбесіди дивляться на мене. І продовжував підтримувати зоровий контакт, розповідаючи сльозливу історію про те, як підлітком працював неповний робочий день у будинку для літніх людей; про те, як з'явилося зацікавлення психологією, як я подався до аспірантури з психотерапії й так далі.

— Гадаю, я хотів допомагати людям, — сказав я, знизавши плечима.
— Так, думаю, саме це.

Насправді це було маячнею.

Звісно, я хотів допомагати людям. Але це була другорядна мета, зокрема коли я почав проходити практику. Справжня мотивація була винятково егоїстичною. Я шукав спосіб допомогти самому собі. Я вважаю, що більшість людей займаються психічним здоров'ям із тієї ж причини. Ми тягнемось до цієї професії, бо самі постраждали, ми вивчаємо психологію, щоб зцілити себе. Готові ми визнати це чи ні — то вже інше питання.

Як і всі люди, перші роки життя ми не запам'ятовуємо. Ми уявляємо, що з'являємося із первісного туману повністю сформованими особистостями, як, приміром, Афродіта виходить з морської піни. Та завдяки новітнім дослідженням мозку ми знаємо, що це не так. Ми народжуємося із напівсформованим мозком — це більше нагадує шматок глини, ніж олімпійську богиню. Психоаналітик Дональд Віннікотт стверджував: «Не існує такого об'єкта, як немовля». Розвиток наших особистостей відбувається не в ізоляції, а у взаємодії — нас формують і шліфують небачені, забуті сили, а саме наші батьки.

Це лякає з очевидних причин: хтосьна, яких принижень, мук і образ ми зазнали, перш ніж з'явилася наша пам'ять. Наша особистість формувалася без нашого відома. Наприклад, я зростав нервовим, заляканим і тривожним. Здавалося, ця тривожність передувала моєму

життю й існувала незалежно від мене. Та я підозрюю, що виникла вона завдяки стосункам із батьком, поряд з яким я ніколи не почувався в безпеці.

Татові непередбачувані безпричинні спалахи гніву перетворювали будь-яку ситуацію, хоч яку безпечну, на потенційне мінне поле. Безвинне зауваження чи думка про щось, яка відрізнялася від його, спускали гачок батькового гніву і запускали серію вибухів, від яких годі було сховатися. Від його крику будинок здригався, а голос переслідував мене дорогою нагору до моєї кімнати. Я прослизав під ліжку і притулявся аж до самої стіни. Я вдихав суміш повітря і пилу та молився, щоб цегла проковтнула мене і я зник. Але батькова рука хапала мене й витягувала назовні, де на мене чекав кінець. Тато знімав ремінь, і перед кожним ударом той свистів у повітрі, щоразу обпікаючи моє тіло. Побиття закінчувалося так само раптово, як і починалося. Мене відпускали, і я падав на підлогу. Наче лялька, відкинута розгніваним малюком.

Я ніколи не міг зрозуміти, чим викликав цю лють або чим заслужив таке. Тоді я спитав маму, чому батько завжди такий злий на мене, а вона розпачливо знизала плечима і відповіла: «Звідки я знаю? Твій батько цілком божевільний».

Сказавши, що він божевільний, мама не жартувала. Якби батька сьогодні оглянув психіатр, підозрюю, він би діагностував розлад особистості — хворобу, що татові навіть не намагалися лікувати. У результаті я отримав дитинство і юність, де панували істерики та фізичне насилля; погрози, сльози і розбите скло.

Звісно, були й радісні миті, зазвичай коли батько був далеко від дому. Пам'ятаю, одного разу взимку він поїхав у відрядження на місяць до Америки. Тридцять днів ми з мамою мали необмежену свободу дій у будинку і саду без батькового пильного ока. Тоді у грудні в Лондоні сильно сніжило, і весь наш сад був укритий товстим білим килимом. Ми з мамою зліпили сніговика. Не знаю, свідомо чи несвідомо, та ми зробили його, щоб він заміняв нашого відсутнього господаря. Я охрестив його Татом, і, з великим черевом, двома чорними камінцями замість очей та двома кривими гілочками замість насуплених брів, він справді був моторошно схожий на батька. Ми довершили образ батьковими рукавицями, капелюхом і парасолькою. А тоді почали

несамовито закидати його сніжками, регочучи, наче пустотливі дітлахи.

Тієї ночі була сильна буря. Мама лягла в ліжку, я вдав, що сплю, а потім вислизнув у сад і довго стояв під снігопадом. Я простягав руки і ловив сніжинки, дивлячись, як вони тануть на моїх пальцях. Я одночасно відчував і радість, і розчарування, і якусь дивну правду, якої не міг виразити; мій словниковий запас був дуже обмежений, а слова заплутались у павутинні, та годі було їх дістати. Мені здавалося, що, хапаючись за сніжинки, я хапаюся за щастя; нібито володію чимось, що миттєво зникає. Це нагадувало про те, що за межами будинку існує цілий світ: світ величезної та неймовірної краси, світ, якого на той час я не міг осягнути. Ті спогади постійно поверталися впродовж багатьох років. Мабуть, через страждання, що оточували мене, та коротка мить свободи здавалася ще яскравішою, крихітним промінчиком світла в темряві.

Я зрозумів, що моєю єдиною надією вижити було віддалитися — як фізично, так і психічно. Я мав поїхати далеко-далеко. Лише тоді міг бути в безпеці. У вісімнадцять років я отримав такі оцінки, які гарантували місце в університеті. Я покинув домашню в'язницю в Сурреї [6](#) і думав, що став вільним.

Я помилявся.

Тоді я цього не знав, але було вже запізно: я пропустив крізь себе проблеми з батьком і він глибоко засів у мою підсвідомість. Байдуже, як далеко я втікав, я завжди ніс його з собою. Мене переслідував пекельний, невблаганний хор фурій, і всі вони співали батьковим голосом — пронизливо кричали, що я нікчема й невдаха.

На першому курсі університету, тієї холодної зими, голоси стали настільки жахними й паралізуючими, що повністю контролювали мене. Скутий страхом, я не міг вийти на вулицю, спілкуватися чи заводити друзів. Це було безнадійно. Я зазнав краху, потрапив у пастку. Я був загнаний у кут, і виходу не було.

Підвернулося тільки одне рішення.

Я ходив від фармацевта до фармацевта, купляючи упаковки парацетамолу. Брав лише кілька пачок за раз, щоб уникнути підозри,

хоча мені не треба було хвилюватися. Ніхто не звертав на мене уваги. Я був наче невидимим, яким і почувався.

У кімнаті було холодно, тож онімілими пальцями я незграбно розривав упаковки. Потрібні були величезні зусилля, щоб проковтнути всі таблетки. Та я щосили ковтав їх, таблетку за гіркою таблеткою. Потім я заповз на своє незручне вузьке ліжко, заплющив очі й почав чекати смерті.

Але смерть не приходила.

Натомість мої нутроці пронизав пекучий нестерпний біль. Мене зігнуло в дугу, і я почав блювати жовчу й напівперетравленими таблетками просто на себе. Я лежав у темряві, а в животі палав вогонь, здавалося, цілу вічність. І тоді, повільно, у темряві, до мене дійшло.

Я не хочу помирати. Ще ні, не зараз, я ще не пожив.

І це дало мені певну надію, хоч би туманну й розмиту. Хай там як, та я зрозумів, що не зможу пройти через це сам: мені потрібна допомога.

І я знайшов її — в образі Рут, психотерапевта з університетської консультаційної служби. Це була сива повненька жіночка, більше схожа на бабусю. Вона мала співчутливу усмішку — усмішку, в яку я хотів вірити. Спочатку Рут говорила небагато. Вона лише слухала те, що я розповідав. Я говорив про своє дитинство, дім, батьків. І доки я розповідав, то виявив, що хай якими тривожними деталями ділився, я нічого не відчував. Я був відділений від своїх емоцій, як-от рука відділена від зап'ястка. Я ділився болючими спогадами і описував спробу самогубства — та нічогісінько не відчував.

Час від часу я дивився в обличчя Рут. Коли вона слухала мене, в її очах бриніли сльози. Це важко зрозуміти, але ті сльози були не її.

Вони були мої.

Тоді я цього не розумів. Але саме так і працює терапія. Пацієнт передає свої болючі почуття терапевту, і лікар тримає усе, що хворий боїться відчувати, та відчуває замість нього. І тоді, дуже поступово, повертає пацієнту його сутність. Так, як Рут повернула мені мене.

Ми з Рут зустрічалися протягом кількох років. Вона була єдиною постійною людиною в моєму житті. Через неї я засвоював новий тип відносин, що ґрунтувався на взаємній повазі, чесності та доброті — жодних звинувачень, гніву й насилля. Я поволі почав відчувати себе інакше — менше спустошеним, менше наляканим, більше здатним

відчувати. Ненависний внутрішній хор ніколи повністю не покидав мене, але тепер у мене був голос Рут, завдяки якому я опирався і менше звертав увагу на хор. У результаті голоси в моїй голові стали тихішими і на деякий час зникли. Я відчував спокій, а іноді навіть щастя.

Було очевидно, що психотерапія буквально врятувала моє життя. І що важливіше, вона змінила якість цього життя. Розмовна терапія була головним фактором того, ким я став, навіть більше — вона визначила мене.

Я зрозумів, що це було моїм покликанням.

Після університету я проходив психотерапевтичну практику в Лондоні. Під час практики я продовжував бачитися з Рут. Вона підтримувала мене і підбадьорювала, хоча й попереджала, щоб я тверезо дивився на шлях, який обрав. «Це тобі не прогулянка в парку», — повторювала вона. Звісно, Рут мала рацію. Працювати з пацієнтами виявилось брудною роботою — ну, точно не найкомфортнішою.

Пам'ятаю свій перший візит до психіатричного відділення. Через кілька хвилин після мого прибуття пацієнт скинув штани, сів навпочіпки і випорожнився просто переді мною. Смердюча купа лайна. Наступні випадки були менш гидотними, але драматичнішими: невдалі спроби самогубства, самокалічення, неконтрольована істерія, горе. Це видавалося важчим, ніж я міг винести. Та щоразу я спирався на життєрадісність, якою дотепер не користувався. Ставало легше.

Дивно, як швидко людина може пристосуватися до незвичного нового світу психіатричного відділення. Ти почуваєшся дедалі комфортніше в компанії з божевільням — не лише інших людей, а й із власним. Я вважаю, що всі ми божевільні, просто по-різному.

Саме тому — і ось як — я пов'язаний з Алісією Беренсон. Я був одним з тих, кому пощастило. Завдяки успішному терапевтичному втручанням в юності мені вдалося відступити від урвища психічної темряви. Однак подумки я прокручую інший фінал історії: я міг би збожеволіти і скінчити свої дні ув'язненням у подібній установі, як-от Алісія. На все воля Божа...

Звісно, нічого з цього я не розповів Індірі Шармі, коли вона запитала, чому я став психотерапевтом. Це, врешті-решт, співбесіда, і я знав, як вести гру.

— Та я вважаю, що саме практика перетворює тебе на психотерапевта. Незалежно від твоїх початкових намірів.

Індіра з розумінням кивнула.

— Так, ви маєте рацію. Дуже точно.

Співбесіда минула добре. На думку Індіри, мій досвід роботи у «Бродмурі» був перевагою — він підтверджував, що я можу давати раду з важкими психічними розладами. Мені одразу запропонували цю посаду, і я погодився.

Через місяць я вже їхав до «Гроу».